

Відгук

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, професора, завідувача кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету Виткалова В.Г. на дисертаційне дослідження Володимира Івановича Сінельнікова на тему «Традиційна культура та міжетнічна комунікація національних спільнот півдня Житомирського Полісся: екосистемний підхід», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія»

Актуальність теми дослідження обумовлена безліччю причин, серед яких – складна доля населення цих теренів в історичній ретроспективі (Голокост, депортації, асиміляція, як напрям державної культурної політики СРСР тощо) та сьогоденні (Чорнобильська трагедія, територіальна реформа і питання міжкультурної комунікації різних етнічних груп, війна, нав'язана рф Україні, та її подальші наслідки), що призвело «до розриву культурної тяглості та фрагментації багатьох локальних традицій – музичних, мовних, обрядових» (С.19). Тож спроба виявити стан та тенденції окресленої в темі дослідження проблеми на часі, а відтак і відновити культурну матрицю цієї етнолокації (С.21).

Її зв'язок із науковими програмами та темами. Дисертаційне дослідження виконано у рамках цільової комплексної теми наукових досліджень Київського національного університету культури і мистецтв «Культурні-мистецькі практики і процеси в дискурсі сучасного наукового діалогу» (державний реєстраційний № 0124 U003133).

Науковий рівень достовірності й обґрунтованості основних положень, висновків та результатів мають певну логіку і впливають зі змісту дисертаційного дослідження, стимулюють застосування наукової методології дослідження; а її об'єктивність та наукова новизна не викликають заперечень, є достатньо обґрунтованими і коректними.

Завдання дисертації відповідають поставленій меті, розкривають тему

дослідження. Вони повною мірою корелюються із загальними висновками і відтворюють зміст наукового пошуку.

Усі інші компоненти вступної частини роботи (предмет та об'єкт наукового пошуку, його наукова новизна та практична значимість, структура дослідження) виконані з урахуванням чинних вимог, є логічними, чіткими та дають можливість переконатися у фаховій компетентності дисертанта, його здатності самостійно здійснювати науковий пошук та презентувати напрацьовані результати. Їх достатня чіткість обґрунтування дає можливість передбачити можливий практичний результат.

Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження і складається зі Вступу, 3-х розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 293 с., з яких 188 сторінок спрямовані на розкриття загального змісту роботи. Список використаної літератури нараховує 218 назв, з яких 18 іноземними мовами. Додатки розміщено на 71 сторінці.

Вступна частина роботи включає всі складові, що мають бути у подібному виді дослідження. Вони коректно сформульовані, відповідають загальній концепції дисертації і підтверджують належну компетентність автора і його вміння працювати з подібним науковим сегментом.

Розглядаючи зміст розділу I. «Теоретико-методологічні засади дослідження екосистемної парадигми традиційної культури та міжетнічних комунікацій національних спільнот України» (С.28-66), наголошу на професійно скомпонованому матеріалі стосовно методології наукового пошуку, зміст якого дає можливість скласти уявлення про основні «тактико-технологічні» характеристики дисертанта та, власне, майбутній результат, позаяк принципи підходів до організації наукового пошуку демонструють певною мірою і якісне його завершення.

У цьому контексті запропонована автором систематизація історіографічної бази (С.33-37) також заслуговує на схвалення, оскільки спрямовується на критичне осмислення інформаційної лакуни і дає підстави

вже на авторській систематизації розширювати межі вивчення окресленої проблеми. Цікавою є ця класифікація і тому, що дає можливість побачити еволюцію етнокоду місцевого населення обраної території крізь призму відповідної історіографічної бази. Як позитивне, відзначу достатньо різноспрямовану *джерельну базу* наукового пошуку, скомпоновану з авторських польових досліджень, проведених упродовж 10 років (С.28-31) та різними фахівцями на значній історичній відстані (що дає можливість для подальшої кореляції матеріалу), факт якої надає більшої переконливості дисертаційній роботі. У цьому ряду стоять й інші тотожні матеріали (архіви, нормативно-правова база, низка інших, зокрема й міжнародних документів, соціальні мережі та сайти установ і організацій, періодична преса) (С.30-33).

Необхідна у будь-якому науковому дослідженні термінологічна дискусія також вирізняється сучасним сегментом, проведена належним чином, характеризується певною критичністю, залученням до уточнення окремих понять праць іноземних авторів і підтверджує орієнтацію автора у проблемі та формує якісне підґрунтя до подальшого наукового пошуку. Це стосується й теоретико-методологічних засад наукового пошуку.

Зміст матеріалу Розділу II «Екосистемна парадигма традиційної культури етнічних спільнот півдня Житомирського Полісся в контексті міжетнічних комунікацій (XIX-XX ст.)» (С.67-132) спрямований на етнічну характеристику територіальних громад регіону і також достатньо переконливо відтворює її сутність, включаючи святково-обрядовий календар, матеріальні та духовні об'єкти, соціальні сегменти і символічні системи, різноманітні культурні практики, зміст яких й формує духовну ауру регіону. Авторський аналіз інформаційної бази наукового пошуку вирізняється належною критичністю, глибоким знанням проблеми, що розглядається, базується на історичній ретроспективі, «пересипається» матеріалами власних експедицій, або матеріалів інших дослідників. Зважаючи на той факт, що чимало авторських матеріалів польових досліджень даної дисертації корелюються з матеріалами низки досліджень І. Сінельнікова, вони

підтверджують не лише переконливу ретроспективу дослідницького тексту, але й спадковість у вивченні окресленої проблеми.

«Спільне виконання обрядових пісень, використання запозичених кулінарних технік, перехід мовних форм у діалекти, – усе це формувало не простий конгломерат традицій, а живу взаємодію, де кожен елемент підтримував стійкість системи» (С.109) – логічний авторський висновок до цього розділу.

Текст розділу III «Збереження екосистемної парадигми традиційної культури національних етнічних спільнот півдня Житомирського Полісся в контексті загроз кінця XX – першої чверті XXI ст. (С.133-183) спрямований на розгляд сучасного стану і проблем та механізмів збереження цієї спадщини, виявлення ролі різних організаційних структур, причетних до цієї справи, оскільки ця локальна культурна практика є важливою складовою загальнонаціональної спадщини. Визначаються напрями її збереження, серед яких стимулювання локальних культурних ініціатив, розвиток музейно-архівної діяльності, залучення громадського сегменту до участі у різноманітних пам'яткозбережувальних заходах тощо. Наголошено на тому, що саме міжетнічна взаємодія і комунікація залишається нині важливим чинником підтримки життєдіяльності традиційної культури, адже саме вона сприяє підтримці наявного культурного етноресурсу. При цьому підкреслено, що лише розробка відповідної стратегії збереження цієї практики, опертої на регіональний чинник, здатна змінити ситуацію на краще. В результаті – громада отримає потужний інокультурний сегмент духовного розмаїття і важливий виховний чинник, спрямований й на зміцнення духовних підвалин самої громади. Допоможе подібна організаційна система й у зміцненні міжнародних культурних зв'язків, оскільки окремі суб'єкти інокультурного чинника зберігають міцні духовні контакти зі своєю Батьківщиною. У цьому розділі також продемонстровано авторське вміння вести належну фахову полеміку, спираючись на широку інформаційну базу, підтверджуючи таким чином власну концепцію. Логічними і вмотивованими є й виявлені причини

невисокої актуальності нинішньої нематеріальної культурної (фольклорно-етнографічної) спадщини, її вразливості (п. 3.1).

Тож лише локальні культурні спільноти, які найкраще обізнані з цією проблематикою, на думку автора, й мають стати у проводі збереження цієї спадщини. Тому дослідницький матеріал вирізняється й значною актуальністю, оскільки мова йде про збереження національної ідентичності через розвиток культурної самосвідомості (С. 135). Матеріал цього розділу найбільш яскраво окреслює авторське ставлення до проблеми, що розглядається, а тому досліджувана локальна проблеми перетворюється в авторському варіанті на загально державну, оскільки принципи організації духовного життя будь-яких етноспільнот у країні нині майже тотожні.

Висновки у розділах, як і Загальні висновки повною мірою корелюються з завданнями та науковою новизною і відбивають сутність і напрями наукового пошуку.

Дисертаційне дослідження має належну апробаційну базу: 4 публікації у фахових виданнях, 11 одноосібних апробаційного характеру, що стали результатом участі й у різноманітних науково-практичних конференціях, у яких брав участь дисертант упродовж 2022-2026 рр., що переконує у наявності відповідних навичок із презентації основних складових наукового пошуку дисертанта. Доречними є й таблиці, наведені в тексті роботи, що засвідчують уміння автора корелювати різноспрямований текст із власною концепцією. Дисертаційний матеріал є прикладом демонстрації високої толерантності для організації співжиття різних етносів та народностей на теренах України і переконує у потенційних можливостях автора критично осмислювати значні масиви інформації. Це поглиблює й матеріал польових експедицій. Серед іншого, дослідницький текст обґрунтовує доцільність використання низки нових понять, зокрема «екосистемна парадигма традиційної культури», екосистемний підхід до її аналізу і функціонування тощо. Загалом текст роботи сприятиме поглибленню загальноукраїнських євроінтеграційних тенденцій країни.

У той же час позитивно оцінюючи аналізоване дослідження, наголошу на окремих неточностях, які хоча й суттєво не впливають на результати проведеного наукового пошуку та презентації його здобутків, однак не додають йому якісних характеристик. Йдеться, зокрема, про таке: можна було б більш оригінально дати назви розділам, уникаючи зайвих повторів низки термінів; у тексті є чимало технічних огріхів: близько/майже (якщо мова йде про кількісний показник); цей/той (коли мова йде про певний часовий простір); зал/зала, відноситься/належить, ніяк/жодним чином тощо.

Заслуговує на увагу авторська концепція «екосистемної парадигми традиційної культури», однак її евристичний потенціал міг би бути повніше розкритий шляхом ширшого зіставлення із сучасними зарубіжними культурологічними концепціями та моделями аналізу культурних систем.

Незважаючи на те, що дисертація містить значний емпіричний матеріал, окремі результати польових досліджень було б доцільно представити в узагальненому вигляді (формі таблиць, схем чи порівняльних моделей), що сприяло б кращій візуалізації отриманих результатів. Окремі положення дисертації присвячені практичним рекомендаціям щодо збереження традиційної культури національних спільнот, могли б бути конкретизовані через визначення механізмів їх упровадження в діяльність культурно-освітніх установ та органів місцевого самоврядування.

У Розділі III дисертації ґрунтовно проаналізовано сучасні загрози збереженню традиційної культури національних спільнот. Водночас було б доцільно чіткіше диференціювати вплив окремих чинників (глобалізації, урбанізації, демографічних змін та воєнних викликів), визначивши ступінь їх впливу на різні складові традиційної культури національних спільнот.

Однак усі ці неточності – результат лише браку відповідного досвіду презентації, тоді як зміст авторського тексту вирізняється якістю викладу, науковою коректністю та аргументованістю.

Тож вище наведене дає підстави вважати, що аналізована дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним з

урахуванням вимог, що висуваються МОН України до подібного виду досліджень, зокрема пп. 5–9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року за № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а відтак його автор, **Володимир Іванович Сінельников**, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія».

Офіційний опонент: кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри івент-індустрій,

культурології та музеєзнавства

Рівненського державного гуманітарного

університету,

професор Володимир ВИТКАЛОВ

